

AİLE EĞİTİMİ

SEMINERİ

YAYLACIK

ORTAOKULU

REHBERLİK SERVİSİ

Yusuf ŞEN

Psikolojik Danışman

ve Rehber

Öğretmen

AİLE TUTUMLARI

Aile tutumları genel olarak şöyle sıralanabilir:

1. Otoriter Tutum
2. İlgisiz Tutum
3. Aşırı İzin Verici Tutum
4. Tutarsız Tutum
5. Aşırı Koruyucu Tutum
6. Mükemmeliyetçi Tutum
7. Demokratik Tutum

OTORİTER TUTUM

- *Bu tutumu benimseyen anne babalar çocuğun gelişim düzeyini ve isteklerini dikkate almadan, çocuktan kendilerinin uygun gördüğü gibi davranmalarını isterler.
- *Ailenin istediği davranışlar yerine getirilmediğinde çocuklar cezalandırılır.
- *Böyle bir ortamda büyüyen çocuklar, öfke ve kızgınlık gibi duygularını açıkça belirtemezler.
- *Otoriter tutumun çocuklarda bağımsız kişilik gelişimini engellediği, benlik saygısı düzeyini düşürdüğü, özellikle erkek çocuklarda saldırganlık düzeyini arttırdığı görülmektedir.
- *Otoriter ailelerde yetişen bireylerde, tedirginlik, stres, kararsızlık ve özgüven eksikliği görülebilir.

İLGİSİZ TUTUM

*İlgisiz ana-babalar çocuklarını ihmal ederler ve onların istek ve gereksinimlerine karşı kayıtsız davranırlar.

- *Bu tür tutumu benimseyen ana babalar çocuklarına sevgi göstermezler.
- *Sevgisiz ortamda büyüyen çocuk, dikkat çekmeye ve çevreye varlığını ispatlamaya çalışır.
- *Bu tutuma sahip ailelerin çocukları, saldırgan, iletişim sorunları yaşayan ve özgüveni düşük bireyler olabilirler.

AŞIRI İZİN VERİCİ TUTUM

*Bu tür ana babalar çocuklarını aşırı serbest bırakarak onun denetimsiz ortamda kontrolsüz ve başına buyruk yetişmesine zemin hazırlarlar.

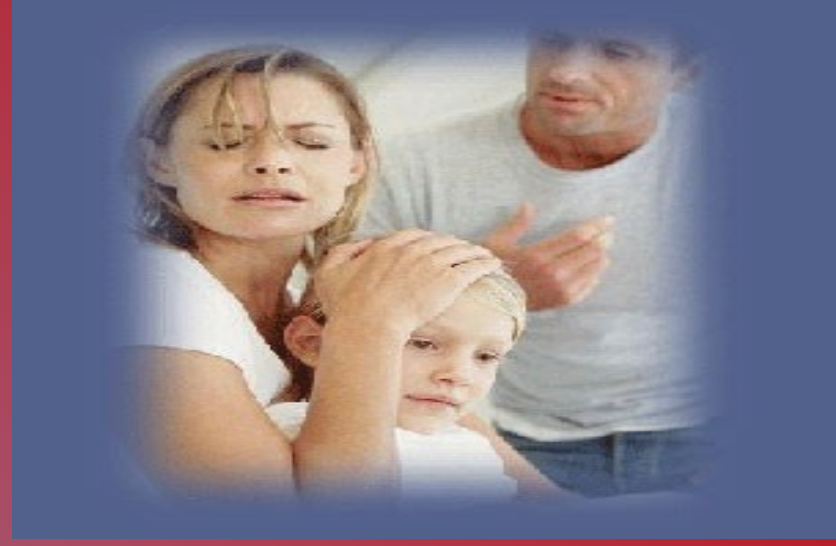
*Ana babanın isteklerinden çok çocuğun istekleri ön plandadır. Bu durum genellikle tek çocuk olanlarda ya da geç doğumla dünyaya gelenlerde daha sık rastlanır.

*Çocuk, ailede söz sahibi kişi konumundadır.

*Çocuğun böylesine bir ortamda yetiştirilmesi onun doyumsuz bir birey haline getirilmesine neden olur.

*Bu tutumla yetişen çocuklar, bencil, sorumsuz, çabuk kızan ve darılan, sabırsız, bencil, kendini beğenen, isteklerinin anında olmasını isteyen davranış özelliklerini gösterebilirler.

TUTARSIZ TUTUM

- *Bu tür ana babalar çocuk eğitiminde tutarsızlık içerisindedir.
- *Ebeveynlerden birinin doğru bulduğu davranış diğeri tarafından yanlış olarak değerlendirilmektedir.
- *Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklar arasında kurallar konusunda ayırım yapmaktadır.
- *Büyük çocuk için farklı, küçük çocuk için farklı ya da kız çocuk için farklı, erkek çocuk için farklı uygulamalar, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.
- *Bu ailelerde çocuklar, karar vermekte zorlanan, diğeri insanlara güven duyamayan, dengesiz, tutarsız, aşırı isyankâr ya da boyun eğici bireyler olarak yetişebilirler.

AŞIRI KORUYUCU TUTUM

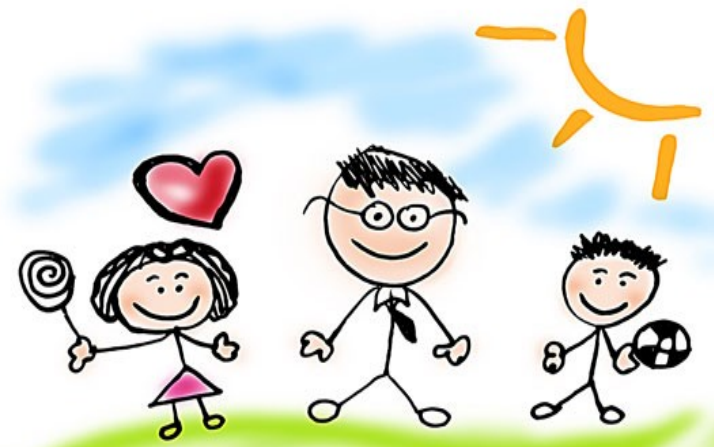
- *Bu tutumu benimseyen anne babalar çocuklarını aşırı korur ve kontrol ederler.
- *Çocukların yapabileceği pek çok şey anne baba tarafından yapılır ve böylece çocukların yaşayarak öğrenmeleri engellenir.
- *Her konuda, aşırı müdahaleci tavırla çocukların kendilerine yeter hale gelmelerine ve kendilerine güvenmeyi öğrenmelerine engel olunur.
- *Böylece kendi kararlarını alamayan, bağımlı çocuklar yetiştirilir.
- *Bu tutuma sahip ailelerin çocukları kendi kararlarını alamayan, düşük özgüvenli ve sosyalleşmede sorun yaşayan bireyler olabilirler.

MÜKEMMELİYETÇİ TUTUM

- * Bu tür ana babalar, kendilerinin ulaşamadıkları hedeflere çocuklarının düzeyine ve ilgilerine bakmadan ulaşmasını isterler.
- *Çocuğun her alanda başarılı olmasını ve hata yapmamalarını beklerler.
- *Bu tutumda yetişen çocuklar, bu ağır beklentiler altında ezilir ve sağlıklı bir kişilik geliştiremeyebilirler.
- *Ebeveynlerinin aşırı baskıları nedeniyle en iyi olmayı ister fakat istenilen seviyeyi yakalayamayınca da hayal kırıklığı yaşayabilirler.

DEMOKRATİK TUTUM

- *Bu tutumda anne babalar çocuklarına koşulsuz saygı ve sevgi gösterirler.
- *Anne babaların davranışları, birbiriyle tutarlı ve kararlıdır.
- *Belli sınırlar içinde çocukların gelişim düzeylerine uygun bazı davranışları yapmalarına izin verirler ve onların sorumluluk duygusunun gelişmesine katkı sağlarlar.
- *Demokratik tutuma sahip anne babalar her çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bilir ve ona uygun davranırlar.
- *Demokratik tutuma sahip ailelerin çocukları kendine güvenen, uyumlu, yaratıcı, bağımsız, sorumluluk sahibi, insanlara güvenebilen ve sevilen bireyler olarak yetişirler.

AİLELERE ÖNERİLER

- *Çocuklar, kimse ile kıyaslanmamalıdır.
- *Çocuk koşulsuz sevimlidir. İsteddiği yapıldığında çocuğu seven, yapılmadığında çocuğu sevmediğini belirten aileler çocuklarının ruh sağlığını olumsuz yönde etkilerler.
- *Çocukla iletişimde sen dili yerine ben dili kullanılmalıdır.
- *Çocuğun olumsuz davranışları yerine olumlu davranışları ön plana çıkarılmalıdır.
- *Çocuklara birer birey olarak saygı gösterilmeli, ebeveyn onları kendinin küçük bir kopyası olarak düşünmemeli ve onların farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu kabul etmelidir.
- *Çocuğun duygularını ifade edebileceği ortamlar sağlanmalıdır.

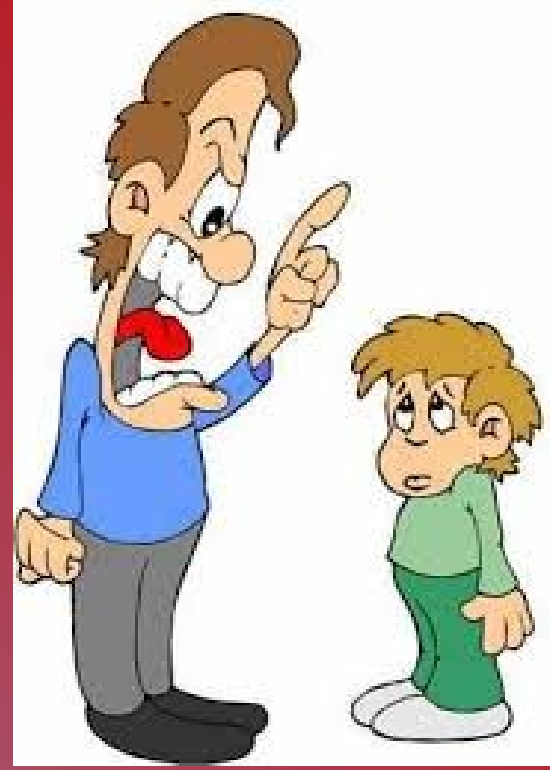
AİLELERE ÖNERİLER

- *Çocuklara, uyabilecekleri kurallar konulmalı ve bu kuralların gerekçeleri açıklanmalıdır. Örneğin “Meyveni bitirmelisin çünkü meyve bizi hastalıktan korur” gibi.
- *Çocuklara karar vermeleri için seçenekler sunulmalı ve problem çözme davranışları geliştirilmelidir.
- *Yaşına uygun etkinliklerde bağımsız davranış gösterme fırsatı sunulmalıdır.
- *Aileler çocuklarına zaman ayırmalıdır. Ayrılan zamanın niceliği değil niteliği önemlidir. Örneğin çocukla aynı evde çocuk televizyon izlerken annenin temizlikte geçirdiği iki saat yerine bizzat çocukla geçirilen, çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade edebildiği yarım saat çok daha anlamlıdır.
- *Aile bireyleri kendi evlerinde kendilerini iyi, huzurlu ve mutlu hissetmelidirler. Bu nedenle çocuklara kendi evlerinde rahatlıkla hareket etme olanağı sağlanmalıdır.

OLUMLU DİSİPLİN

çocuklarına, öğretmenlerin öğrencilerine terbiye vermek için yaptıkları bir baskı olarak görülmekte ve çoğunlukla “cezalandırma” ile eşanlamlı olarak değerlendirilmektedir.

- *Fakat disiplin uygun verildiği takdirde davranışı yönlendirmeyi amaçlayan bir eğitimidir.
- *Disiplin çocuğa istenilen davranışları ve alışkanlıkları öğretmek, özdenetimin kazanılmasını sağlamaktır.
- *Etkili bir disiplin oluşturabilmenin ilk şartı; ebeveyn ile çocuk arasında bir uyum sağlayabilmektir.

OLUMLU DİSİPLİN

uygun olandır. 6 yaş çocuğu için uygun olan bir yöntem, 2 yaşındaki bir çocuğa etkili olmayabilir.

*Örneğin, okul öncesi dönem çocuğu, sözden çok eylemi algılar. Çocuğa doğru örnek olmanın en iyi yolu, onunla birlikte hareket etmektir. Örneğin, her sabah diş fırçalayarak çocuğa doğru model olmak “Dişlerini fırçaladın mı?” demekten daha etkilidir.

OLUMLU DİSİPLİN

*Çocuklar, kurallar hakkında kendilerine açık olunmasını isterler. Bu da onların, kendilerine olan güvenlerini kazanmalarını ve olayları anlamlandırmalarını sağlar.

*Bu nedenle arkadaşının oyuncağını almak isteyen çocuğa “Onun oyuncağını arkadaşından izinsiz almamalısın!” şeklinde kuralı açıkladıktan sonra, “Arkadaşının oyuncağı ile oynamak istediğinde izin almalısın” gibi olayın gerekçesi açıklanmalıdır. Böylelikle, çocuğun, karşısındakinin ne hissettiğine karşı duyarlı olması da sağlanmış olur.

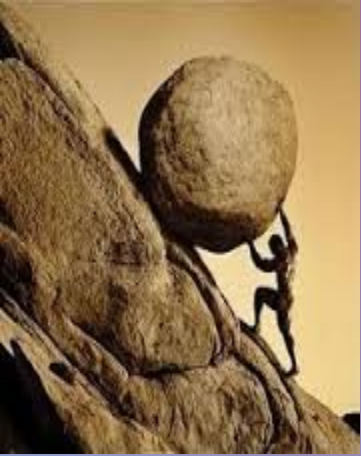
OLUMLU DİSİPLİN

Genellikle anne babalar, çocuğun neyi yapmaması gerektiğini söylemek için çaba sarf ederler. Oysa önemli olan, **neden** yapmaması gerektiğini söylemektir.

*Örneğin duvarı kalemle çizen çocuğa “Duvarı çizme” demek yerine “Duvarı kalemle çizersen yeniden boyatmak gerekir. Boyatmak çok pahalı ve yorucu bir iş. Eğer boya yaptıramazsak evimiz çirkin görünür. Bu nedenle duvarları karalama lütfen” gibi.

DISİPLİNİN İLKELEERİ

Kararlılık: Yetişkinler, çocuğun uymasını istediği kurallar konusunda kararlı olmalıdır. Kuralların gerekçeleri çocuğa açıklanmalı ve isteneni yapması beklenmelidir. Kararlı bir tonda sunulan istekler, çocuk tarafından genellikle dinlenir.

Süreklilik: Disiplinde önemli bir ilke de sürekliliktir. Koyulan kuralların sürekliliği çok önemlidir. Ebeveynler kurallar konusunda farklı zamanda farklı uygulamaları onaylamadıklarını belirtmeli ve tutarlı olmalıdırlar.

DISIPLİNİN İLKELEERİ

Sakinlik: Kurallara uyma sırasında yaşanan çatışmalarda ebeveynler sakinliğini korumalı ve çocukla sonu gelmeyecek tartışmalara girmemelidir.

Ödüllendirme: Başarılmış bir eylemden sonra ödüllendirmeler yapılmalıdır. Bu ödüller sevgi ve övgü içeren sözcüklerden oluşmalıdır. Maddi ödüllerin sürekli kullanılmasının birçok zararları vardır. Çocuk ve ebeveyn, bunların kullanımını bir tür rüşvet olarak görebilir ve çocuk, sadece bir ödül alması durumunda olumlu davranması gerektiğini düşünebilir. Ayrıca ödüller, gereğinden çok kullanılırsa ödül niteliğini yitirir. Bu nedenle ödüllerin doğru zamanda ve oranda verilmesi önemlidir.

KURALLARIN BELİRLENMESİ

*Kuralların sayısı sınırlı olmalı ve kesinlikle *uygulanmalıdır*. Kurallar konusunda hiçbir pazarlık yapılmamalı ve herkese aynı şekilde uygulamalıdır. Örneğin; “Bu evde hiç kimse diğerine kötü şeyler söyleyemez.” gibi.

*Kurallar *mantıklı* olmalı ve uyulması mümkün olabilmelidir. “Etrafta başkaları varken ağlama.” veya “Büyüklerinle birlikteyken haklıysan bile itiraz etme.” gibi kurallar makul olmadıkları gibi, çocuğun gelişimine de yardımcı olamazlar.

KURALLARIN BELİRLENMESİ

*Kurallar, çocuktan ne beklediğimizi açıkça ortaya koymalı ve onu yönlendirmelidir. Örneğin sadece; “Etrafı dağıtma” demek yerine, “Odanın bu bölümünde oynayabilirsin” denebilir. Bir şeye “Hayır” dendiğinde neden “Hayır” dendiği açıklanmalı ve değişik *seçenekler* sunulmalıdır.

*Kurallar mümkün olduğu ölçüde *olumlu* kelimelerle ifade edilmelidir. Örneğin; “Oyuncağını atma” diyerek çocuğa yalnızca ne yapması gerektiğini söyleyen olumsuz bir ifade kullanmak yerine, çocuğa ne yapması gerektiğini söyleyen olumlu ifade kullanarak “Oyuncağını yere attığın zaman kırılabilir” denilmelidir.

KURALLARIN BELİRLENMESİ

- *Kurallar, gerek anne gerekse baba tarafından **tutarlı** bir şekilde uygulanmalıdır. Uygulanmadıkları takdirde çocuğun kafası karışacaktır. Çocuk, bir kural konusunda anne babasından farklı düşündüğünü fark ederse bunu istismar edecektir. Örneğin; annenin “Yatma saatin geldi” dediği sırada babanın “Biraz daha otursun” demesi gibi.
- *Çocuğa bazı kuralların belirlenmesinde **söz hakkı** verilmelidir. Bu durumda kuralları daha kolay benimseyecektir.
- *Ailenin koyduğu kurallara uyulmadığı takdirde olabilecekler çocuğa **abartılarak** söylenmemelidir. Örneğin “Yemeğini yemezsen hasta olur, ölürsün”, “Anneye vurursan taş olursun” gibi.

ÖZDENETİM

Çocuğ na:

*Disiplinin nihai hedefi, çocukta özdenetim kazandırmaktır. Özdenetim, çocuğun kendi kendini yönetme yeteneğini kazanmasıdır.

*Çocukların kuralları benimsemeleri, ne yapıp ne yapılmaması gerektiğini uyarıya gerek kalmadan yerine getirmeleri toplumsal uyumlarını kolaylaştırır.

*Özdenetim kazandırmada temel yaklaşım, çocuğa ne yapıp, ne yapmaması gerektiğini açıklamak, ona yol göstermek, genel doğrular hakkında eğitimden geçirmekt

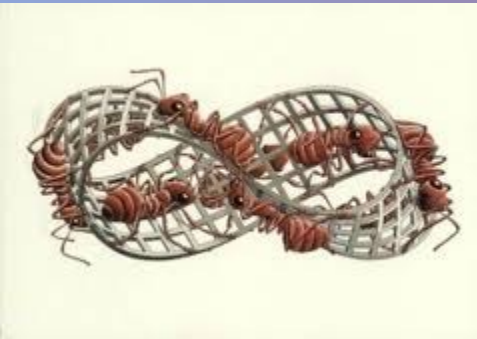

ÖZDENETİM

Özdenetimi Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler:

Koşulsuz Sevgi Vermek: Sevildiğini ve değer verildiğini hisseden çocuk, çevresinde konulan kurallara uygun davranışlar sergileyecektir.

Tutarlı Davranışlar Sergilemek: Tutarlılık, bireylerin davranışlarında kararlılık ve süreklilik göstermesidir. Bir gün izin verilen bir davranışa diğer bir gün izin vermemek, çocuğun şaşırmasına ve koyulan sınırlara tepkide bulunarak olumsuz davranışlar göstermesine neden olacaktır.

ÖZDENETİM

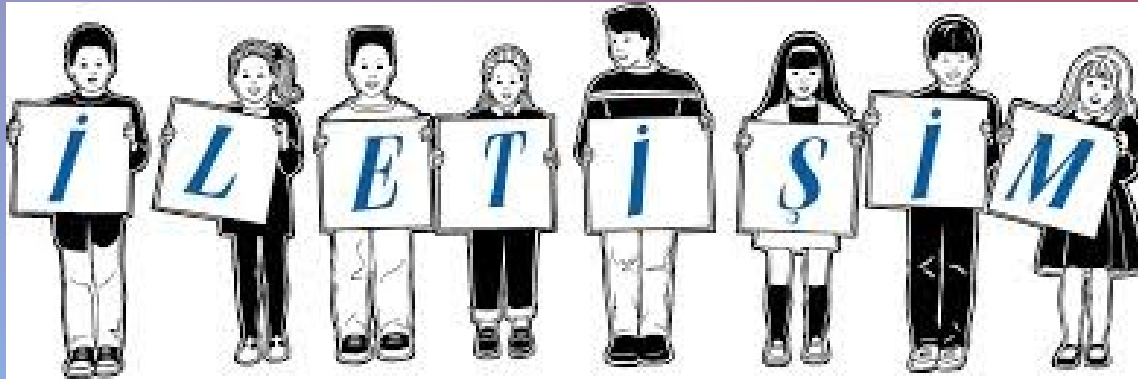
İletişimde Açık Olmak: İletişimde kullanılan kavramların çocuk tarafından anlaşılması önemlidir. Örneğin yanlış bir davranış, göz teması ile kesin ama sinirli olmayan bir ses tonuyla ifade edilmelidir. Örneğin "Gürültü yaparak babanı rahatsız etmeni istemiyorum. Zira O, çok yorgun ve dinlenmesi gerekiyor" gibi.

Problem Çözme Becerisi Kazandırmak: Problem çözme, bir sorunu çözmek için önceki yaşantılar aracılığı ile yeni çözüm yolları bulabilmedir. Çocuklara problem çözme becerileri kazandırmak için; yapabileceği işlerle ilgili sorumluluk vermek, sorunlarını kendisinin çözmesi konusunda destek sağlamak, çeşitli problem durumları ve çözümleri ile ilgili örnekler sunmak gibi yöntemler kullanılabilir.

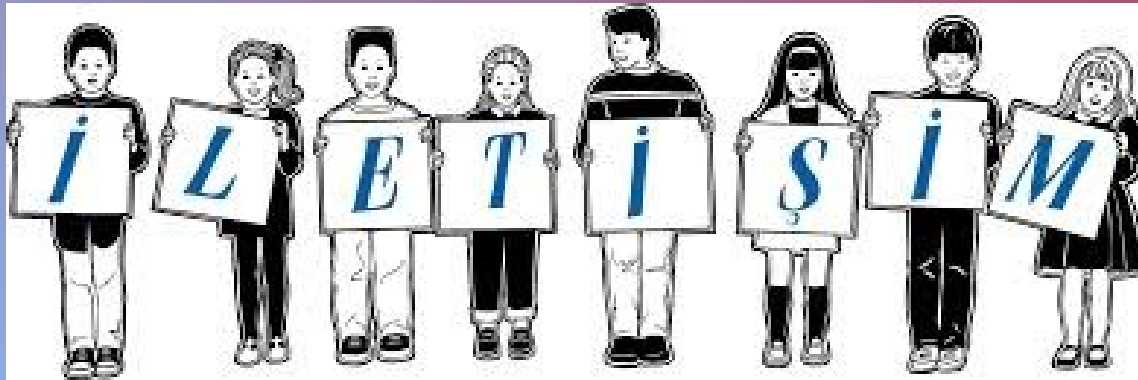
ETKİLİ İLETİŞİM

- * Anne-baba ve bebek arasındaki iletişim, bebek henüz anne karnındayken başlar ve yaşam boyu devam eder.
- *Bebek doğduğunda konuşamamasına rağmen annesiyle iletişim kurmak için çabalar.
- *Bebğin annesiyle iletişim kurmak için gösterdiği ilk girişimlere; göz kontağı kurmaya çalışması, bakışlarını takip etmesi, anlamsız sesler çıkarması ve gülümsemesi örnek olarak verilebilir.

ETKİLİ İLETİŞİM

- * Çocuk, iletişimi anne ve babasından öğrenir.
- * Anne ve babasının davranış modelini benimser.
- * İletişim, her ailede farklılıklar gösterir.
- * Sağlıklı iletişim, çocuğun ruh sağlığı için çok önemlidir.
- * Ebeveynler, çocuklarına da konuşma ve kendini ifade etme şansı sağlayarak, önce kendini “birey” olarak algılamasına ve özgüvenini kazanmasına olanak tanınmalıdır.

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN

1. Kabul Etme

*İletişimde temel ilke, kabul etmedir.

*Başkalarını olduğu gibi kabul etmek, bir şey anlatırken akıl vermeden, yargılamadan, eleştirmeden dikkatlice dinlemek ve dinlenildiğini dönüt vererek belli etmek iletişimde çok önemlidir.

*Kabul dili kullandığında bireyin kendi problemini ve bu problem karşısında hissettiği duyguları açıkça dile getirmesi ve problemle yüzleşerek onun üstesinden gelmesi sağlanır.

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN

2. Etkin Dinleme

*Etkin dinleme çocukla kurulacak iletişim tekniklerinden en etkili olanıdır.

*Bu dinleme tekniğini kullanan anne-baba, öğretmen ve diğer yetişkinler iletişim engeline takılmadan ilişkilerinin devamını daha rahat sağlayabilirler.

*Bu tür dinlemede, konuşan kimse gerçekten dinlenildiğini ve anlaşıldığını hisseder; sonuçta iç dünyasını özgürce ifade eder.

*İç dünyasını serbestçe ifade edebilen kimse sorunlarını, güçlü ve zayıf yönlerini daha kolaylıkla tanır ve doğal olarak, bu sorunlara daha gerçekçi çözümler getirmeye başlar.

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN

Etkin Dinleme İçin:

- *Konuşulan kişiye tüm dikkatini vermek.
- *Beden dili ile dinlediğini göstermek. Örneğin; dinlenen kişi ile göz teması kurarak, ona doğru eğilerek, beden dili ile onayladığını belirtmek.
- *Konuşan kişinin sözünü kesmemek.
- *Konuşanın düşüncelerini ve duygularını daha iyi ifade edebilmesi için açık uçlu sorular sormak (Örneğin, “Bu konuya katılıyor musun? Demek yerine “Bu konuda ne düşünüyorsun?” demek gibi).
- *Konuşan kişiye doğru geri bildirim vermek; Örneğin, konuşan kişinin sıkıntısını anlattıktan sonra “Yani bu durumun senin için çok zor olduğunu söylüyorsun” ya da ifade edilen duyguyu tanımlamak: “Yani kendini haksızlığa uğramış hissediyorsun?” demek gibi.

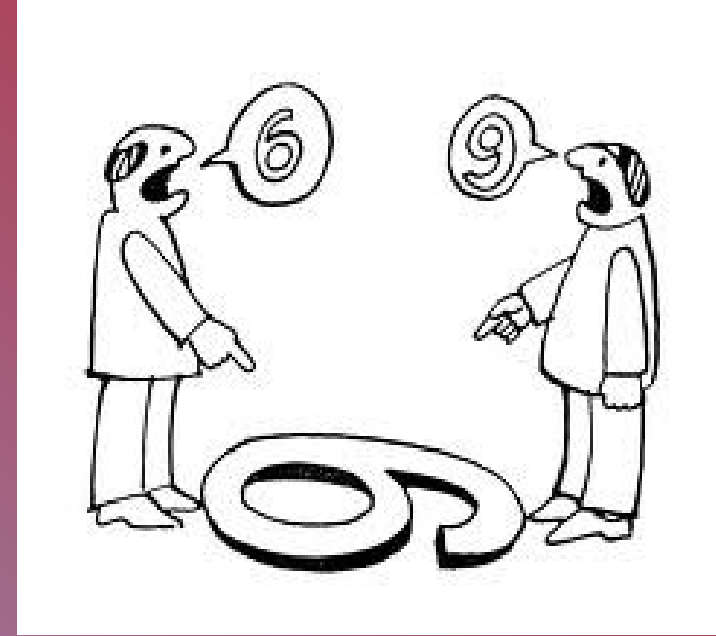
ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN

3. Empati

*İletişimde bir diğer önemli nokta empati kurabilmektir.

*Empati, bireyin kendini karşısındakinin yerine koyabilmesidir.

*Empatinin ilk belirtileri bebeklik dönemine kadar uzanmakla birlikte zaman içinde gelişmektedir.

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN

4. Ben İletileri

*Ben dili, bireyin karşılaştığı davranış ve durum karşısında kendi duygu ve düşüncelerini açıklayan ifade şeklidir.

*İletişimde sorunlar, "Ben"li cümlelerle anlatıldığında diğer birey incitilmeden mesajlar verilmiş olur.

*"Sen" dili suçlama içerdiği için karşıdaki kişiyi savunmaya yöneltir ve sorun büyür.

*Ebeveynler, onaylanmayan davranışlar karşısında çocuğa zaman zaman, öznesi "Sen" olan; "Yapma", "Böyle yaparsan", "Neden yaptın?", " Bıktım senden", "Başımın belasısın", "Ne laf anlamaz çocuksun" gibi iletiler gönderirler.

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN

4. Ben İletileri

- *Ebeveyn-çocuk ilişkisinde problem her zaman çocuktan kaynaklanmaz.
- *Ana-baba da yorgun, üzgün, uykusuz, sıkıntılı, kızgın, endişeli olabilir.
- *"Yorgunum", "Dinlenmek istiyorum" gibi açık bir anlatımla gerçek duygunun ortaya konması "ben-iletisi"dir.
- *Baba, gürültü yapan çocuklara "Kaybolun gözümün önünden" demek yerine, "İş yerinde bugün çok yorulduğum, gürültü yaptığınız zaman kendimi çok kötü hissediyorum" derse ben-iletisini kullanmış olur.
- *Sen-iletisi, çocuğu inatlaşmaya ve isyana yöneltirken, ben-iletisi karşısındakini anlamasına yardımcı olur.
- *Ben iletisinde karşımızdakinin davranışının bizim üzerimizdeki etkisi tanımlanır.

ÇOCUKLA İLETİŞİMDE KARŞILAŞILAN ENGELLER

* *Emir Vermek Yönlendirmek*: “Yemeğini ye, koşma, uyu” gibi nedeni açıklanmayan emirler, iletişimi keser.

* *Uyarmak, Gözdağı Vermek*: “Eğer ağlamaya devam edersen ben sana gösteririm!” şeklinde bir gözdağı çocuğun karşısındakine öfkesine neden olur. Bu durumda çocuk iletişim kurmak istemez

* *Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak, Kıyaslamak*: “Ablan gibi başarılı değilsin”, “Muhtemelen yine gizlice abur cubur yedin” gibi. Bu tür durumlar karşısında çocuk kendisini yetersiz, değersiz ve işe yaramaz hissetmeye başlar.

ÇOCUKLA İLETİŞİMDE KARŞILAŞILAN ENGELLER

* *Ad Takmak, Alay Etmek, Utandırmak*: “Yine tuvaletini bezine yaptın değil mi? ”, “Sen bebek olmuşsun!” gibi sözler çocuğun benlik değerinin zedelenmesine yol açar ve iletişimin kesilmesine neden olur.

**Sorgulamak*: Hiçbir açıklama yapmadan çocuğun devamlı soru bombardımanına uğraması, iletişimin kesilmesine, bir süre sonra içine kapanık ya da yalan söylemeye yatkın hale gelmesine neden olur.

ÇOCUKLA ETKİLİ ZAMAN GEÇİRME

- * Anne babaların çocuk dünyaya geldiği andan itibaren; özelliklerini, zaman içinde nasıl bir gelişim göstereceğini ve onun gelişimini nasıl destekleyeceğini bilmeleri çok önemlidir.
- *Çocukların doğumla getirdiği kapasitelerini olabilecek en üst seviyeye çıkarabilmek için anne babalara büyük görevler düşmektedir.
- *Bebek ve çocukların gelişimlerinin desteklenmesi sanıldığı kadar güç ve maddi olanaklarla bağlantılı değildir.

ÇOCUKLA ETKİLİ ZAMAN GEÇİRME

* Erken dönemden itibaren çocuklarınızla geçireceğiniz nitelikli zaman ve onlara sağlayacağınız nitelikli uyarıcılar onların tüm gelişim alanlarını olumlu yönde destekleyecektir.

*Bu amaçla çocuklarınıza mutlu olabilecekleri bir sevgi ortamı içerisinde, çevresindeki insanlarla, hayvanlarla ve eşyalarla etkileşime girme, onları tanıma, anlama, adlandırma ve iletişim kurma fırsatları yaratmanız gerekmektedir.

*Bunun için oyun ve oyuncaklar, resimli çocuk kitapları, öyküler, şiirler, ninniler, parmak oyunları, bilmeceler ve tekerlemeler hem çocuklarınızla etkili zaman geçirmenizde hem de onların gelişimini ve eğitimini desteklemenizde etkili araçlardır.